

You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Ireneusz Jakubczak i jego księgozbiór w zbiorach anglistycznych Biblioteki Wydziału Filologicznego UŚ w Sosnowcu

Author: Maciej Dęboróg-Bylczyński

Citation style: Dęboróg-Bylczyński Maciej. (2018). Ireneusz Jakubczak i jego księgozbiór w zbiorach anglistycznych Biblioteki Wydziału Filologicznego UŚ w Sosnowcu. W: M. Kycler, D. Pawelec, B. Warzachowska (red.), „Kolekcje w zbiorach bibliotek Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” (S. 11-24). Katowice : Oficyna Wydawnicza Waław Walasek.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Ireneusz Jakubczak i jego księgozbiór w zbiorach anglistycznych Biblioteki Wydziału Filologicznego UŚ w Sosnowcu

Sylwetka

Ireneusz Jakubczak związany był z Uniwersytetem Śląskim od roku 1973, kiedy jego mentor, wybitny językoznawca, sławista i anglista¹ – profesor Kazimierz Polański (1929–2009) zorganizował w Sosnowcu, w dawniejszym „Domu Górnika” mieszczącym się przy ul. Bando 10², Instytut Filologii Obcych (IFO). Profesor Polański był pierwszym dyrektorem IFO, przekształconego następnie, w wyniku dynamicznego rozwoju kierunków neofilologicznych w Sosnowcu, w roku 1978 w sześć instytutów neofilologicznych, z których anglistyczny otrzymał nazwę Instytutu Filologii Angielskiej i Językoznawstwa Ogólnego UŚ. Kadra naukowa Instytutu Filologii Obcych, i wchodzących w jego skład zakładów naukowych: filologii angielskiej, romańskiej, słowiańskiej, rosyjskiej i germańskiej rekrutowała się z kilku uczelni nadających tytuły doktora nauk humanistycznych w zakresie filologii obcych: Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Łódzkiego. Z Poznania przyjechali wówczas wraz z prof. Polańskim: romanista dr Piotr Kakietek i dwaj angliści – dr Janusz Arabski i dr Ireneusz Jakubczak³.

¹ M. GROCHOWSKI: *Profesor Kazimierz Polański (1929–2009)*. „Linguistica Copernicana” 2009, nr 2, s. 19–22.

² „17 maja 1973 Władze miejskie Sosnowca przekazały Uczelni teren z kompleksem budynków „Domu Górnika” dla nowo powstającego Wydziału Filologicznego”. Cyt. za: *Wyrósł z dobrego drzewa... Uniwersytet Śląski 1968–1998. Fakty, dokumenty, relacje*. [Red. nauk. A. BARCIAK]. Katowice 1998, s. 24. Dawniejsza ulica upamiętniająca działacza komunistycznego i dyrektora Miejskiego Przedsiębiorstwa Robót Budowlanych w Sosnowcu – Tomasza Bando przemianowana została później na ul. Żytnią.

³ *Śląska anglistyka wczoraj i dziś. Jubileusz 30-lecia*. Pod red. A. JACKIEWICZ i K. WARCHAŁ. Zabrze 2004, s. 6. Instytut Języka Angielskiego powstał dopiero w październiku 1995 roku. Więcej na ten temat choćby w: *40-lecie anglistyki śląskiej*. Pod. red. A. JACKIEWICZ, A. ŁYDY. Zabrze 2013.

Ponadto z innych uczelni przyjechali m.in. prof. Aleksander Abłamowicz – twórca śląskiej romanistyki, dr hab. Norbert Morciniec – ceniony germanista, rusycyści, profesorowie – Gabriela i Stanisław Porębowie oraz slawiści: Mieczysław Basaj i Włodzimierz Pianka.

Ireneusz Jakubczak przyszedł na świat w roku 1944 w niewielkiej wsi Stodoły koło Opatowa w województwie świętokrzyskim. W roku 1967 ukończył filologię angielską na Uniwersytecie Łódzkim i za namową prof. Polańskiego rozpoczął studia doktoranckie w Poznaniu. Dysertację doktorską pod tytułem: *Relative clauses in English and Polish* obronił w Instytucie Filologii Angielskiej UAM w roku 1972⁴. W roku następnym został wykładowcą w Sosnowcu. Przez 27 lat był cenionym dydaktykiem na śląskiej anglistyce i wielką osobowością Instytutu Języka Angielskiego, o czym świadczą wspomnienia jego koleżanek i kolegów z Uniwersytetu, jak i dawniejszych studentów anglistyki⁵. Jakubczak był też aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego, Polskiego Towarzystwa Językoznawczego i Komisji Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk⁶.

Ireneusz Jakubczak nie stworzył przewodu habilitacyjnego. Pozostał na Uczelni na etacie starszego wykładowcy. Jego niewielki ilościowo, a przecież interesujący, dorobek naukowy z lat 1973–1990 rejestruje Baza Dorobku Pracowników Uniwersytetu Śląskiego i MLA International Bibliography⁷.

Znajduje się tutaj między innymi pięć artykułów i trzy recenzje. Łącznie dr Jakubczak drukował czterokrotnie w śląskich pracach „Lingustica Silesiana”, raz w „Biuletynie Fonograficznym” (dodatku do poznańskich prac „Lingua Poznaniensis”), raz w „Papers and Studies in Contrastive Linguistics” (nieregularniku UAM znanym obecnie pod tytułem: „PSiCL Poznań Studies in Contemporary Linguistics”) i raz artykuł pt.: *Pole semantyczne strachu w języku angielskim i polskim* w „Pracach Komisji Naukowej – Polska Akademia Nauk. Oddział w Katowicach”⁸.

⁴ *Rozprawy doktorskie obronione w IFA UAM i WA UAM w latach 1967–2013*. Przygot. P. SZESZUŁA-WOJCIECHOWSKA, K. KOPROWSKA [aktualizacja 17.07.2013]. http://wa.amu.edu.pl/wa/files/Prace_doktorskie_2014-09-12.pdf [dostęp: 28.10.2016].

⁵ *Śląska anglistyka wczoraj i dziś...*

⁶ *Dr Ireneusz Jakubczak* [nekrolog]. „Gazeta Uniwersytecka. Miesięcznik Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” 2000, nr 3. <http://gazeta.us.edu.pl/node/206751> [dostęp: 23.10.2016]; [R. MOLENCI]: *Ireneusz Jakubczak (1944–2000)*. „Gazeta Uniwersytecka. Miesięcznik Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” 2001, nr 4. <http://gazeta.us.edu.pl/node/207301> [dostęp: 23.10.2016]; R. MOLENCI: *Dr Ireneusz Jakubczak (1944–2000)*. „Gazeta Wyborcza – Katowice” 20.03.2001, s. 7.

⁷ Baza dostępna w Internecie: <http://opac1.bg.us.edu.pl/Scripts/CGIIP.EXE/WService=proweb/prlogin.w> [dostęp: 16.11.2016].

⁸ Por. bibliografię załącznikową do niniejszego artykułu.

„Linguistica Silesiana” to ceniony periodyk językoznawczy Instytutu Języka Angielskiego UŚ i katowickiego oddziału PAN ukazujący się od ponad czterdziestu lat – pierwszy numer opuścił drukarnię w roku 1975. Przez lata w składzie naukowego kolegium redakcyjnego pisma zasiadali wybitni językoznawcy, w tym profesorowie Uniwersytetu Śląskiego: Kazimierz Polański – założyciel, pierwszy redaktor naczelny i przewodniczący Komisji Językoznawczej katowickiego oddziału PAN, Piotr Kakietek, Janusz Arabski, a w latach ostatnich Wiesław Banyś, Danuta Gabryś-Barcker i Rafał Molencki. Profesor Kazimierz Polański powołał „Linguisticę Silesianę” do naukowego życia właśnie w tym celu, aby młodzi językoznawcy – jak wspomniany dr Ireneusz Jakubczak – mieli możliwość publikowania swoich badań „u siebie”, na swoim macierzystym Uniwersytecie.

Dwa artykuły z zakresu gramatyki porównawczej języków angielskiego i polskiego: *Adjective intensifiers in English and Polish* i *The N-bar constituent in English and Polish* zostały dodatkowo wprowadzone do księgi inwentarzowej nadbitek Biblioteki (sygnatury kolejno: BFW N/1129 I BFW N/1128). Publikacje te są dostępne w wielu bibliotekach w kraju i na świecie, o czym informuje nas Wirtualna Międzynarodowa Kartoteka Haseł Wzorcowych (VIAF)⁹.

Z okazji jubileuszu 30-lecia sosnowieckiej Anglistyki ukazało się niewielkie wydawnictwo okolicznościowe. Profesor Tadeusz Sławek – związany przez wiele lat z Instytutem Kultur i Literatur Anglojęzycznych – wspominał w tej publikacji: „Instytut anglistyczny był (i pewnie zawdzięczamy to w dużej mierze światłej opiece Profesora Kazimierza Polańskiego) pełen niespokojnego życia i werwy, a przecież pracowało się w nim spokojnie i z poczuciem jasno wyznaczonego celu. Zapewne i czasy i studenci byli inni: w narastającej szarżyźnie lat siedemdziesiątych, nad którymi od wydarzeń radomskich w 1976 roku zawisły groźne chmury, uczyliśmy nie tylko języka i literatury, ale przede wszystkim umiejętności przepatrywania pozorów, czytania między wierszami, demontowania gładkich powierzchni, pod którymi kryło się kłamstwo”¹⁰. Tak też chyba postrzegaliśmy swoją pracę naukowo-dydaktyczną dr Jakubczak. Nie gonił za awansami, nie zabiegał o kolejne stopnie naukowe, koncentrował się natomiast na własnym rozwoju wewnętrznym i pracy pedagogicznej ze studentami. Wiele czasu spędzał w bibliotece instytutowej w Sosnowcu i bibliotece uniwersyteckiej w Katowicach. Bardzo dużo czytał i zachęcał swoich wychowanków do lektury i pracy nad sobą.

⁹ *Virtual International Authority File* (VIAF) jest, podobnie jak i WorldCat, produktem (bazą) koncernu *Online Computer Library Center* (OCLC). W projekcie uczestniczą wszystkie najważniejsze biblioteki na świecie, również polski katalog NUKAT. Dorobek Ireneusza Jakubczaka znajduje się pod ID: <http://worldcat.org/identities/viaf-101757006/>. Więcej informacji o projekcie VIAF można przeczytać na stronie [www: http://viaf.org/](http://viaf.org/) [dostęp: 28.11.2016].

¹⁰ T. SŁAWEK: [Wspomnienie]. W: *Śląska Anglistyka wczoraj i dziś...*, s. 77.

W pierwszej połowie lat 80., które odcisnęły się w kraju piętnem stanu wojennego, nawiązał kontakt z opozycją demokratyczną na Uniwersytecie Łódzkim, gdzie przecież sam studiował w latach 60. Ireneusz Jakubczak był bowiem, wraz z doktorem Jackiem Kwaśniewskim, autorem przekładu *Free to choose* – klasycznego dzieła amerykańskiej ekonomii Milтона Friedmana (1912–2006). Friedman – noblista, profesor Uniwersytetu Chicagowskiego opublikował w roku 1979 wraz z żoną Rose Friedman jedną z najważniejszych swoich książek – *Wolny wybór* (*Free to choose*). Jacek Kwaśniewski i Ireneusz Jakubczak zaangażowali się zaś w roku 1985 zarówno w przekład, ze zdobytego na Zachodzie maszynopisu, jak i dystrybucję tego pierwszego, „bibułowego” wydania polskiego¹¹. Natomiast edycja kompletna, poprawiona i uzupełniona została przez nich przygotowana w roku 1988.

Inicjatorami udostępnienia polskiemu czytelnikowi pism Friedmana byli przede wszystkim dwaj łódzcy działacze opozycyjni – wspomniany wyżej Jacek Kwaśniewski, działacz „Solidarności”, ekonomista, ówczesny adiunkt w Instytucie Ekonomii UŁ¹² i Marian Miszalski¹³ – wydawca, dziennikarz, właściciel podziemnej oficyny wydawniczej „Kurs”. Kwaśniewski tłumaczył jeszcze później, po sukcesie *Wolnego wyboru*, kilka książek dla „Kursu”. Na Zachodzie zaś znany był głównie z tekstów, jakie on i jego łódzcy koledzy – Jerzy Drygalski i Aleksander Matejko, opublikowali w nowojorskim wydawnictwie Praeger Publishers w zbiorowym tomie poświęconym krytyce ekonomii marksistowsko-leninowskiej¹⁴.

Wolny wybór był ważnym dziełem antykomunistycznej myśli ekonomicznej Zachodu. W obiegu niezależnym został wydany dwukrotnie¹⁵: przez wspomniane wydawnictwo „Kurs”, a następnie w roku 1988 w krakowskim wydawnictwie „X”¹⁶.

¹¹ Zob. informacje o książce na stronie Muzeum Wolnego Słowa (w dziale: Polskie wydawnictwa niezależne 1976–1989): http://www.incipit.home.pl/bibula_/bzfr.html.

¹² Zob. informacje na stronie autorskiej Jacka Kwaśniewskiego: <https://jacek.kwasniewski.org.pl/>. Kwaśniewski ponadto w latach 1982–1989 współredagował z ramienia NSZZ „Solidarność” UŁ *Biuletyn Uniwersytetu Łódzkiego*.

¹³ Marian Miszalski (ur. w Łodzi w 1948 r.) – absolwent UŁ i podyplomowego Studium Dziennikarstwa UW, w latach 1972–1981 reporter, w PRL wielokrotnie represjonowany, a w stanie wojennym internowany. W latach 1983–1989 wraz ze Stanisławem Michalkiewiczem współtworzył niezależne wydawnictwo „Kurs”. Informacje ze strony autorskiej Mariana Miszalskiego: <http://marianmiszalski.pl/>.

¹⁴ Zob. A. JAIN, A. MATEJKO, J. DRYGALSKI, J. KWAŚNIEWSKI: *A critique of Marxist and non-Marxist thought*. New York 1986.

¹⁵ Zob. informacje o książce na stronie Muzeum Wolnego Słowa: http://www.incipit.home.pl/bibula/use/h_f/friedman.html.

¹⁶ Pierwsze kompletne wydanie w języku polskim oparte zostało na edycji częściowej przygotowanej w 1986 roku przez Wydawnictwo „Kurs”. Tekst opublikowany przez „Kurs” został poprawiony i uzupełniony.

Po przemianach ustrojowych w roku 1989 *Wolny wybór* ukazał się w oficjalnym obiegu wydawniczym dzięki staraniom Ireneusza Jakubczaka dopiero w roku 1994. Najpierw w sosnowieckiej oficynie „Panta”¹⁷ (dwa wydania – z roku 1994 i 1996), a następnie już po śmierci Jakubczaka, gdy wznowiono *Wolny wybór* w wydawnictwie „Aspekt” – również dwa wydania z lat 2006 i 2009.

Wydawnictwo „Aspekt”, dla którego wydanie książki Milтона Friedmana okazało się niewątpliwym sukcesem finansowym, w taki oto sposób reklamowało *Wolny wybór* w roku 2006:

Wolny wybór – to książka wyjątkowa! Idee i treści w niej zawarte wpłynęły na gospodarcze losy wielu krajów świata. Pomimo czasu, jaki upłynął od jej pierwszej publikacji, wciąż stanowi ona doskonale udokumentowany, pasjonujący wykład na temat stosunków społecznych w dzisiejszym państwie. Książka pokazuje mechanizmy sprawowania władzy, cele jakie jej przyświecają i rolę jaką odgrywa władza i poszczególne jej agendy, w życiu współczesnego człowieka. Pokazuje też efekty tego wpływu na życie, zarówno całych społeczeństw, jak i poszczególnych jednostek¹⁸.

Jednak najważniejszą pozycją w dorobku doktora Jakubczaka jest jego przekład *Aspects of the Theory of Syntax (Zagadnienia teorii składni)* Noama Chomsky’ego¹⁹. Była to pierwsza książka tego amerykańskiego lingwisty przełożona na język polski²⁰, a jednocześnie jak pisał we wstępie do niej profesor Kazimierz Polański „jedna z najczęściej cytowanych pozycji w dzisiejszym językoznawstwie, [której autor] jest twórcą teorii, która prawie powszechnie jest uważana za przełomową w dziejach lingwistyki”²¹. Wcześniej znanych było jedynie kilka tekstów rozproszonych profesora Chomsky’ego, m.in. w wyborze profesor Barbary Stanosz²².

¹⁷ M. FRIEDMAN, R. FRIEDMAN: *Wolny wybór*. Sosnowiec 1994 i wyd. następne. [Tłum. J. KWAŚNIEWSKI; przedm., rozdz. IX, przypisy i dodatki I. JAKUBCZAK].

¹⁸ Informacje na stronie Wydawnictwa Aspekt. http://www.aspekt.haladus.pl/pr_wolnywybor.php [dostęp: 14.11.2016]. W roku 2007 Telewizja Polska (TVP 1) wyemitowała film *Wolny wybór*, który sprowadzili do Polski właściciele „Aspektu” – Aleksandra i Krzysztof Haładusowie, a w roku 2009 wznowiono jeszcze książkę dołączając do niej dodatkowo dwie płyty CD-ROM. Obecnie firma „Aspekt” zmieniła profil swojej działalności i nie wydaje już książek – Rozmowa przeprowadzona z Aleksandrą Haładus, współwłaścicielką firmy „Aspekt” w Sosnowcu z dn. 8.10.2016. Rozmowę przepr. M. DĘBORÓG-BYLCZYŃSKI.

¹⁹ N. CHOMSKY: *Zagadnienia teorii składni*. Tłum. I. JAKUBCZAK. Wrocław 1982.

²⁰ Por. dane w bazie Index Translationum: <http://www.unesco.org/xtrans/bsresult.aspx?a=Chomsky&stxt=&sl=eng&dl=pol&c=&pla=&pub=&tr=&e=&udc=&d=&from=&to=&tie=a> [dostęp: 29.11.2016].

²¹ K. POLAŃSKI: *Od redakcji*. W: N. CHOMSKY: *Zagadnienia teorii składni*, s. 5.

²² *Lingwistyka a filozofia. Współczesny spór o filozoficzne założenia teorii języka*. Tekst wybrała, oprac. oraz wstępem poprzedziła B. STANOSZ. Warszawa 1977. W tomie m.in. znajdują się następujące teksty: N. CHOMSKY’EGO: *Modele wyjaśniające w lingwistyce i Preliminaria metodologiczne* (oba w tłum. T. HOŁÓWKI), s. 138–161,

Zagadnienia teorii składni zostały wydane w poczytnej w latach 70. i 80. XX wieku serii językoznawczej Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Ukazały się w tej edycji – z charakterystyczną, nowoczesną jak na owe czasy, okładką projektowaną przez Alinę i Leszka Kaćmów – prace językoznawcze, które w większości przeszły do światowej klasyki teorii języka²³. Przełożone przez Jakubczaka *Zagadnienia teorii składni* ukazały się drukiem w roku 1982. Do dziś, pomimo upływu ponad 50. lat od amerykańskiego wydania książki, jest to ważny podręcznik akademicki na kierunkach filologicznych.

Pozostając pod naukowym wpływem prof. Polańskiego Ireneusz Jakubczak stał się na śląskiej anglistyce jednym z pierwszych admiratorów zarówno gramatyki generatywnej, jak i całej teorii transformacyjno-generatywnej Noama Chomsky'ego. Rewolucja językoznawcza tej metodologii polegała wówczas na tym, że po raz pierwszy w tak nowoczesny sposób doprecyzowano cele gramatyki, rozumianej jako pewien skończony model reguł językowych.

Ilustr. 1. Okładka książki Noama Chomsky'ego *Zagadnienia teorii składni*. Fot. M. Dęboróg-Bylczyński

183–246 i *Nowy przyczynek do teorii idei wrodzonych, O pewnych empirycznych założeniach współczesnej filozofii języka, i Lingwistyka a filozofia* (przekładu tych trzech artykułów podjęła się U. NIKLAS), s. 257–269, 270–308, 391–437. Stanowią one artykuły i fragmenty z książek N. CHOMSKY'EGO: *Philosophy, Science and Method*. New York 1969; *Philosophy of Language*. Oxford 1971; *Language and Mind*. Oxford 1972; *Explanatory Models in Linguistics* (art. z antologii: *Logic, Methodology and Philosophy of Science*. Ed. E. NAGEL, P. SUPPES, A. TARSKI. Stanford 1962) i pierwszy rozdział przełożonego następnie przez Jakubczaka dzieła CHOMSKY'EGO: *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge 1965 (w tomie *Lingwistyka a filozofia* nie zaznaczono stron wydań anglojęzycznych).

²³ M.in. wydane w tej serii: J.D. APRESJAN: *Semantyka leksykalna. Synonimiczne środki języka*. Tłum. Z. KOZŁOWSKA, A. MARKOWSKI. Wrocław 1980 i G. HELBIG: *Dzieje językoznawstwa nowożytnego*. Tłum. C. SCHATTE, D. MORCINIEC. Wrocław 1982.

Prof. Rafał Molencki, wspominając na łamach „Gazety Uniwersyteckiej” Uniwersytetu Śląskiego Ireneusza Jakubczaka, pisał: „książki, szczególnie językoznawcze, były jego największą miłością. Dlatego też w bibliotece instytutowej spędzał całe dnie i codziennie tam bywał. Był niekwestionowanym autorytetem w zakresie języka angielskiego i językoznawstwa. Korzystaliśmy z jego erudycji na co dzień. Potrzebne informacje i dane bibliograficzne, „na skróty” i często nie sięgając do źródeł, brało się od Niego”²⁴.

Ireneusz Jakubczak prowadził zajęcia z gramatyki opisowej języka angielskiego. Nauczycielem był podobno bardzo wymagającym. W tamtych latach zbiory biblioteki nie były jednak tak liczne jak dzisiaj, a i dostęp do publikacji naukowych był znacznie utrudniony. Wielu studentów nie miało możliwości zdobycia choćby własnych anglojęzycznych słowników, nie mówiąc już o innej literaturze specjalistycznej – wspominała Elżbieta Krawczyk-Neifar – jedna z wcześniejszych studentek dra Jakubczaka²⁵. Zaś profesor Janusz Arabski, ówczesny kierownik Zakładu Dydaktyki Języków Obcych, dopowiadał: „wydawnictwa angielskie czy amerykańskie były poza zasięgiem naszych finansowych możliwości. Fundusz dewizowy na książki dla całego Instytutu wystarczał wtedy na jedną, może dwie książki językoznawcze rocznie...”²⁶. W takich oto warunkach tworzyły się biblioteki – zarówno Biblioteka Anglistyczna jak i prywatna biblioteka Ireneusza Jakubczaka.

W uznaniu za pracę naukowo-dydaktyczną Ireneusz Jakubczak został w roku 1993 odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi²⁷. Doktor Jakubczak zmarł w listopadzie 2000 roku w Sosnowcu. Spoczywa na cmentarzu parafialnym w swojej rodzinnej miejscowości.

Księgozbiór

Ireneusz Jakubczak nie pozostawił po sobie spadkobierców, toteż po jego śmierci podjęto decyzję o przekazaniu w całości jego dużego, prywatnego księgozbioru, znajdującego się w sosnowieckim mieszkaniu, do biblioteki instytutowej, z którą tak był związany. Na jesieni roku 2000 Biblioteka Anglistyczna²⁸ przyjęła całość tego księgozbioru. Posiłkując się akcesją książek, dostęp-

²⁴ [R. MOLENCKI]: *Ireneusz Jakubczak...*

²⁵ E. KRAWCZYK. [Wspomnienie]. W: *Śląska Anglistyka wczoraj i dziś...*, s. 72–73.

²⁶ J. ARABSKI: *Skąd się wzięliśmy i „town gown conflict”*. W: *Ibidem*, s. 61.

²⁷ *Dr Ireneusz Jakubczak* [hasło]. W: „*Non omnis moriar*”. *Zmarli Pracownicy Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 1968–2008*. Pod red. A. BARCIAKA. Katowice 2008, s. 130.

²⁸ Biblioteka Anglistyczna w latach 1973–1978 funkcjonowała jako „biblioteka neofilologiczna” – czyli połączona Biblioteka Instytutu Filologii Obcych. Dopiero po roku 1978 stała się Biblioteką Anglistyczną (Biblioteką Filologii Angielskiej). Pod tą nazwą istniała do końca roku 2006, kiedy to wraz z pozostałymi bibliotekami specjalistycznymi sosnowieckiej neofilologii (Sławistyczną, Germanistyczną, Wschodniosłowiańską i Romanistyczną)

ną w katalogu bibliotecznym PROLIB, można stwierdzić, że w latach 2000–2009 wpisano łącznie ponad trzy tysiące jednostek inwentarzowych²⁹ o zakresie sygnatur: BFA 9939 IJ – 17224 IJ³⁰. Stanowiły w owym czasie największy ilościowo dar, jaki otrzymała Biblioteka Anglistyczna w Sosnowcu.

Księgozbiór umiejscowiony jest obecnie w jednym pomieszczeniu magazynowym w części zbiorów BFA (zajmuje objętościowo 12 regałów książek) i częściowo, w tym samym budynku, w zbiorach Czytelni Neofilologicznej.

Kolekcja książek Ireneusza Jakubczaka odzwierciedla jego szerokie zainteresowania. Impонуje wielością tematów³¹. Jakubczak zgromadził ogromny księgozbiór naukowy, który stanowił jego zawodowe zaplecze – prywatny warsztat pracy humanisty, językoznawcy, tłumacza i nauczyciela akademickiego. Przepuszczalnie Jakubczak rozpoczął pozyskiwanie woluminów do swojej biblioteki już na początku studiów w Łodzi – zatem około roku 1962–1963. Cezurę domykającą gromadzenie tego zbioru stanowi zaś naturalnie śmierć właściciela. Czas zakupu książek pokrywa się mniej więcej z latami, w których te pozycje były wydawane, choć Jakubczak pozyskiwał również książki na drodze zakupu antykwarycznego.

Księgozbiór wyodrębniony jest w inwentarzu, zarówno w księgach inwentarzowych BFA jak i w inwentarzu Prolib, za pomocą *siglum* przy sygnaturze: IJ. W PROLIB-ie dodatkowo, w polu uwag biblioteki, umieszczona jest informacja: „Biblioteka Ireneusza Jakubczaka (Bibl. IJ)”.

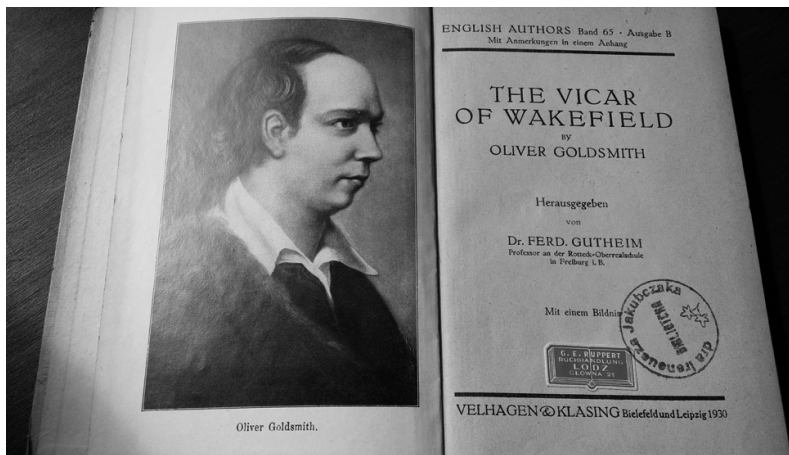
Wszystkie książki oznakowano własnościową pieczętą (znajduje się ona najczęściej na stronie tytułowej książek, czasami również na końcu). W zbiorach biblioteki pozostał też pamiątkowy stempel. Opis znaku własnościowego: okrągła pieczętka o średnicy 31 mm. Tekst: drukowany napis „BIBLIOTEKA”, następnie w półluku po obwodzie pieczętki: „dra Ireneusza Jakubczaka” i u dołu dodana ozdobna aplikacja florystyczna. Znak własnościowy odbijany w tuszu czarnym, ewentualnie błękitnym.

ną) została scalona w jedną Bibliotekę Wydziału Filologicznego UŚ w Sosnowcu (BWFS). Por.: *Śląska Anglistyka wczoraj i dziś...*, s. 48.

²⁹ Cyt. za: G. CICHY: *Transformacje Biblioteki Anglistycznej. Księgozbiór i jego odzwierciedlenie w katalogach elektronicznych*. W: *Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*. Red. M. KYCLER, D. PAWELEC. Katowice 2008, s. 260–261.

³⁰ Podaję wartości skrajne, gdyż księgozbiór z różnych przyczyn nie został zainwentaryzowany „ciągłym” lecz z pewnymi przerwami.

³¹ Również profesor Rafał Molencki zwracał uwagę na wielką erudycję Ireneusza Jakubczaka. [Wspomnienie prof. dr hab. Rafała Molenckiego o dr. Ireneuszu Jakubczaku z dn. 28.11.2016. Rozmowę przeprowadził M. DĘBORÓG-BYLCZYŃSKI].

Ilustr. 2. Pieczęć własnościowa darczyńcy na karcie tytułowej *The Vicar of Wakefield* Olivera Goldsmitha. Fot. M. Dęboróg-Bylczyński

Charakterystyka treściowa księgozbioru

Dziedziną, która szczególnie interesowała anglistę z racji zawodowych, było językoznawstwo.

W tej części daru znajdziemy liczne prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego (zwłaszcza z przełomu lat 80. i 90.), anglojęzyczne wydania pism ulubionego przez Jakubczaka lingwisty – Noama Chomsky’ego i wiele prac naukowych ukazujących się przez lata w najważniejszych seriach anglojęzycznych: „Cambridge Textbooks in Linguistics” i „Cambridge Applied Linguistics” (Cambridge University Press), „Oxford Applied Linguistics” (Oxford University Press). Nie zabrakło tu także prac naukowych sygnowanych przez takich wydawców jak Longman, Macmillan Publishers, Mouton de Gruyter i wielu innych.

Jedną z interesujących pozycji słownikowych jest jednotomowe dzieło: *Webster’s third new international Dictionary of the English language unabridged* (Springfield 1981). Ten amerykański, międzynarodowy słownik języka angielskiego, nazwany od swego pierwszego autora i założyciela wydawnictwa – Noaha Webstera – przygotowany został przez leksykologa – Philipa Babcocka Gove’a (1902–1972). Od innych słowników języka angielskiego różni go fakt, że koncentruje się na historyczności języków anglosaskich. Jest właściwie jedynym tak znakomitym, encyklopedycznym źródłem opisu słownictwa i gramatyk historycznych języka angielskiego.

W pracy naukowej Jakubczak posiłkował się literaturą pomocniczą z wielu dziedzin humanistycznych, m.in. z zakresu filozofii, socjologii, psychologii, semiotyki, kulturoznawstwa i literaturoznawstwa.

W części filozoficzno-teologicznej zbiorów należałoby wspomnieć o angielskim wydaniu *Biblii* Brytyjskiego i Zagranicznego Towarzystwa Biblijnego (The British and Foreign Bible Society) i *Biblii Króla Jakuba* (*The Holy Bible King James Version*). Zwłaszcza to drugie tłumaczenie jest o tyle cenne w zbiorach bibliotecznych, iż właśnie z niego czerpali tacy pisarze anglojęzyczni, jak choćby: John Milton, Herman Melville czy Wiliam Wordsworth, co nadal ma istotne znaczenie dla filologów angielskich badających na przykład biblizmy w literaturze anglosaskiej. O dużym zainteresowaniu naukami teologicznymi dra Jakubczaka świadczą ponadto liczne wydania pism św. Tomasza z Akwinu, św. Jana od Krzyża, św. Teresy Benedykty od Krzyża OCD (Edyty Stein), teksty z zakresu etyki chrześcijańskiej, patrologii, wstępy i komentarze biblijne. Wśród książek po Ireneuszu Jakubczaku poczesne miejsce znalazły także pozycje filozoficzne z serii „Biblioteka Klasyków Filozofii” PWN (tomy Georga W.F. Hegla, Ludwika Feuerbacha, Gottloba Frege, Maxa Schellera, Plotyna, Edmunda Husserla i in.) i „Biblioteka Współczesnych Filozofów”, jak i zbiory ogólnohumanistyczne, choćby wiele pozycji ze znanej kiedyś serii „Biblioteka Myśli Współczesnej” PIW, „Biblioteka Socjologiczna” PWN (m.in. prace Floriana Znanieckiego, Alfreda Kroebera, Margaret Mead, Georga Simmela), „Biblioteka Klasyków Psychologii” PWN (tu m.in. książki Johna Dewey’a, Karen Horney, Cesare Lombroso, Alfreda Adlera i in.). Z pozycji nowszych, wydanych w latach 90. XX wieku, natrafimy także na książki z serii „Horyzonty Nowoczesności” (Towarzystwa Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas” w Krakowie), ponadto polskie i angielskie wydania pism Carla Gustava Junga, Jacques’a Derridy, Mircei Eliadego, Ruth Benedict, Julii Kristevy, najważniejsze prace Claude’a Lévi-Straussa, Ludwiga Wittgensteina, Friedricha Nietzschego etc. W schedzie po Jakubczaku nie zabrakło naturalnie również i pism greckich klasyków myśli filozoficznej: Eurypidesa, Platona, Seneki, Arystotelesa.

Jakubczak przez lata gromadził i czytał literaturę. Kupował zarówno beletrystykę (w tym i popularne na rynku księgarskim „czytała”), jak i cenne wydania pism, dramatów, poezji czy esejów. Wśród książek sygnowanych jego pieczęcią własnościową znajdziemy dzieła Nabokova, Prousta, Parnickiego, Poświatowskiej, Michaela de Montaigne’a, Moliera, Witkacego, Peipera, Sartre’a, Mickiewicza, Kuncewiczowej, Joyce’a, Manna, Kafki, Gombrowicza wydawane w wielu seriach popularnych w Polsce zwłaszcza w latach 70. czy 80. XX wieku. Biblioteka pozyskała również dzieła Michaiła Lermontowa i Lwa Tołstoja w wydaniach rosyjskich.

Prozę anglojęzyczną najczęściej udawało się doktorowi Jakubczakowi zdobyć w najbardziej dostępnej na Zachodzie, popularnej (paperbackowej) serii „Penguin Popular Classics” (z Harmondsworth), która niewątpliwie wzbogaciła Bibliotekę Anglistyczną o pozycje z list lektur studentów anglistyki na Uniwersytecie Śląskim.

Pozycje wydane przed rokiem 1945 pozyskiwał Ireneusz Jakubczak przypuszczalnie w zakupie antykwarycznym, czy też może na drodze wymiany z innymi wykładowcami. Zdaje się, że

nie stanowiły one szczególnego zainteresowania Anglisty. Niemniej znajdziemy wśród nich kilka tomów angielskich pisarzy doby wiktoriańskiej. Ich biblijna stylistyka zdaje się wskazywać na szczególne zainteresowania Ireneusza Jakubczaka w tej dziedzinie.

Pleban z Wakefield (*The Vicar of Wakefield*) to interesująco wydany epos pastoralny irlandzkiego lekarza i pisarza Olivera Goldsmitha (1728–1774). Na stronie tytułowej tej pozycji prócz zwyczajowej pieczętki własnościowej Ireneusza Jakubczaka znajduje się bardzo rzadka naklejka łódzkiego składu książek: „G.E. Ruppert. Buchhandlung Lodz, Główna 21”. Ruppert prowadził w Łodzi oficynę wydawniczą i sprzedaż książek. Firma istniała w mieście prawdopodobnie do wybuchu wojny³². Trudno jednak dziś odtworzyć losy tego wydawcy, gdyż jak uważa historyk książki – prof. Hanna Tadeusiewicz – w przedwojennej Łodzi działało około 40. większych i ponad 80. mniejszych zakładów drukarskich. Wojenne losy wielu z nich, zwłaszcza np. oficyn, których właścicielami byli Niemcy, są bardzo trudne do ustalenia³³. Egzemplarz biblioteczny posiada niemieckojęzyczny wstęp autorstwa profesora teologii – Ferdinanda Gutheima (1865–1933). Wydany został przez Verlag von Velhagen und Klasing z Bielefeld w roku 1930.

Wśród pozycji wydanych na przełomie XIX i XX wieku warto też wspomnieć o *The Warden* (*Strażniku*) angielskiego prozaika – Anthony’ego Trollope’a. Tę, uchodzącą za jedną z najlepszych powieści tego pisarza doby wiktoriańskiej, biblioteka otrzymała w londyńskim wydaniu Dent Company z roku 1910. Joseph Malaby Dent (1849–1926) – angielski introligator i wydawca twórczości Olivera Goldsmitha, Charles’a Lamba, Jane Austen, Arthura Conan Doyle’a, Charlesa Dickensa czy Anthony’ego Trollope’a ozdabiał książki wychodzące w jego drukarni gustownymi, secesyjnymi motywami, które znajdziemy także i na wydaniu *The Warden* (London 1910).

Inną pozycją wydaną przez Josepha Denta są *Eseje Elia* (*The essays of Elia*) Charlesa Lamba (1775–1834). Lamb był londyńskim erudytą, eseistą, antykwariuszem i poetą, toteż jego wysmakowane eseje przyniosły mu na Wyspach Brytyjskich w pełni zasłużone uznanie.

Ilustr. 3. Pieczętka „Biblioteki dra Ireneusza Jakubczaka”. Fot. M. Dęboróg-Bylczyński

³² Zob. „Ilustrowana Republika” 15.04.1939, nr 103, s. 8.

³³ H. TADEUSIEWICZ: *Łódzkie firmy drukarskie XIX–XX w. (Zarys dziejów)*. „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Librorum” t. 2, 1991, s. 55–74.

Ireneuszowi Jakubczakowi udało się nabyć wydanie z roku 1925 z przedmową znakomitego irlandzkiego krytyka literackiego, prozaika i polityka – Augustine’a Birrella.

W zbiorach przedwojennych Biblioteki Ireneusza Jakubczaka znajduje się także *Więzień Chillon...* (*The Prisoner of Chillon and selections from other works of Lord Byron*). Jest to napisany w roku 1816 poemat Lorda Byrona. Interesujący egzemplarz wydany przez Verlag von Velhagen und Klasing (Bielefeld 1910) został opatrzone gruntownym, krytycznym komentarzem doktora Heinricha Middendorfa (1898–1972) – niemieckiego księdza, biblisty, orientalisty i misjonarza.

W tematykę religijno-moralizatorską wpisuje się również satyryczna powieść Gilberta K. Chestertona *The Flying Inn*. Utwór porusza problem angielskiego ruchu abstynenckiego w pierwszej połowie XIX wieku i różnych form „postępowego” Islamu na Wyspach Brytyjskich. Książka ukazała się w anglojęzycznej serii „Collection of British and American Authors” w niemieckim wydawnictwie Bernarda Tauschnitza, w Lipsku w roku 1914.

Podsumowanie

Księgozbiór Ireneusza Jakubczaka jest przykładem kolekcji domowej (prywatnej). Doktor Jakubczak gromadził zbiory ogólnohumanistyczne, sprofilowane jego pracą naukową i zainteresowaniami pozauczelnianymi. Nie jest to zatem księgozbiór bibliofilski. Gromadzony był raczej z utilitarnej potrzeby naukowca, badacza współczesnego języka angielskiego. Pozyskiwany w latach, w których dostęp do książek naukowych, zwłaszcza anglojęzycznych, był bardzo utrudniony. Ponadto, co charakterystyczne dla księgozbiorów prywatnych, odzwierciedla nam zainteresowania i gust czytelnicy ich właściciela.

Warto także zauważyć, że zarówno pod względem ilościowym jak i dziedzinowym jest to zbiór, który w istotny sposób wpłynął zarówno na kondycję Biblioteki Anglistycznej, jak i na poziom czytelnictwa studentów Uniwersytetu Śląskiego (i to nie tylko studium anglistykę, gdyż po filologiczne czy szerzej – humanistyczne książki sięgają w Bibliotece Wydziału Filologicznego studenci wielu różnych kierunków i specjalności, jak również kadra naukowo-dydaktyczna Uniwersytetu Śląskiego). Dzięki włączeniu książek Ireneusza Jakubczaka do zbiorów bibliotecznych pozyskano wiele tekstów źródłowych, opracowań, zbiorów prac naukowych, wydań encyklopedycznych i słownikowych, których biblioteka nie posiadała, względnie były dostępne dla czytelników w niedostatecznej ilości.

„Gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych służyć ma wspieraniu działalności naukowej i dydaktycznej uczelni” pisał przed laty bibliograf druków tzw. drugiego obiegu – dr hab. Mirosław A. Supruniuk³⁴. Taki też zasadniczy cel przyświecał Bibliotece

³⁴ M.A. SUPRUNIUK: *Biblioteka prowadzi badania*. „Forum Akademickie” 2008, nr 11, s. 45.

w Sosnowcu, gdy przyjmowała od rodziny schedę po zmarłym angiście – doktorze Ireneuszu Jakubczaku. Choć wcześniej tego nie praktykowano, postanowiono wyodrębnić otrzymane zbiory (i tym samym w pewnym sensie pośmiertnie uhonorować darczyńcę), nadając im wspomniane wcześniej *siglum* i wyróżniając je od reszty zbiorów za pomocą zamówionej przez bibliotekę pieczęci. W ten oto sposób księgozbiór, jak i osoba Ireneusza Jakubczaka wpisały się na stałe w historię Biblioteki Anglistycznej i dalej – Biblioteki Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu.

Bibliografia

- 40-lecie anglistyki śląskiej. Red. A. JACKIEWICZ, A. ŁYDA. Zabrze 2013.
- CHOMSKY N.: *Zagadnienia teorii składni*. Wrocław 1982.
- CICHY G.: *Transformacje Biblioteki Anglistycznej. Księgozbiór i jego odzwierciedlenie w katalogach elektronicznych*. W: *Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*. Red. M. KYCLER, D. PAWELEC. Katowice 2008, s. 260–261.
- Dr Ireneusz Jakubczak* [biogram]. W: *Zmarli pracownicy Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 1968–2008*. „*Non omnis moriar*”. Pod red. A. BARCIAKA. Katowice 2008.
- Dr Ireneusz Jakubczak* [nekrolog]. „Gazeta Uniwersytecka. Miesięcznik Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” 2000, nr 3. <http://gazeta.us.edu.pl/node/206751> [dostęp: 23.10.2016].
- FRIEDMAN M., FRIEDMAN R.: *Wolny wybór*. Sosnowiec 1994.
- GROCHOWSKI M.: *Profesor Kazimierz Polański (1929–2009)*. „Linguistica Copernicana” 2009, nr 2, s. 19–22. „Ilustrowana Republika” 15.04.1939, nr 103, s. 8.
- Lingwistyka a filozofia. Współczesny spór o filozoficzne założenia teorii języka*. Tekst wybrała, oprac. oraz wstępem poprzedziła B. STANOSZ. Warszawa 1977.
- MOLENCKI R.: *Ireneusz Jakubczak (1944–2000)*. „Gazeta Uniwersytecka. Miesięcznik Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” 2001, nr 4. <http://gazeta.us.edu.pl/node/207301> [dostęp: 23.10.2016].
- MOLENCKI R.: *Ireneusz Jakubczak (1944–2000)*. „Gazeta Wyborcza – Katowice” 20.03.2001, s. 7.
- SUPRUNIUK M.A.: *Biblioteka prowadzi badania*. „Forum Akademickie” 2008, nr 11, s. 45.
- SZESZUŁA-WOJCIECHOWSKA P., KOPROWSKA K.: *Rozprawy doktorskie obronione w IFA UAM i WA UAM w latach 1967–2013* [aktualizacja 17.07.2013]. http://wa.amu.edu.pl/wa/files/Prace_doktorskie_2014-09-12.pdf [dostęp: 28.10.2016].
- Śląska anglistyka wczoraj i dziś. Jubileusz 30-lecia*. Red. A. JACKIEWICZ, A. ŁYDA. Zabrze 2004.
- TADEUSIEWICZ H.: *Łódzkie firmy drukarskie XIX–XX w. (Zarys dziejów)*. „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum” t. 2, 1991, s. 55–74.
- Wyrósł z dobrego drzewa. Uniwersytet Śląski 1968–1998. Fakty, dokumenty, relacje*. Red. nauk. A. BARCIAK. Katowice 1998.

Streszczenie

Jedynym księgozbiorem w Bibliotece Wydziału Filologicznego UŚ w Sosnowcu konsekwentnie wyodrębnionym pieczęciami własnościowymi jest „Biblioteka Ireneusza Jakubczaka”. Osoba zmarłego językoznawcy, pracownika naukowego Instytutu Języka Angielskiego UŚ, jest stosunkowo mało znana, a pamięć o nim zacierza się wraz z upływem lat. Artykuł ten stanowi zatem próbę omówienia księgozbioru Ireneusza Jakubczaka, który otrzymała w darze Biblioteka Anglistyczna UŚ, jak również życia i pracy naukowej zmarłego Anglisty.

Słowa kluczowe:

Ireneusz Jakubczak, Biblioteka Wydziału Filologicznego UŚ, Biblioteka Anglistyczna, Księgozbiór Ireneusza Jakubczaka, dary biblioteczne, anglistyka śląska – historia

Summary

Ireneusz Jakubczak and his book collection in the University of Silesia English Library of the Philology Department in Sosnowiec

“The Ireneusz Jakubczak’s book collection” is the only collection in the University of Silesia English Library of the Philology Department in Sosnowiec consistently marked by bookplates bearing the owner’s name. The late Ireneusz Jakubczak, an academic teacher at the Institute of English of the University of Silesia, is relatively not well known and his remembrance is becoming blurred with the passage of years. This article, therefore, is an attempt to discuss “the Ireneusz Jakubczak’s book collection” donated to the University of Silesia English Library and the life and research work of the deceased scholar.

Keywords:

Ireneusz Jakubczak, Library of the Philology Department of the University of Silesia, English Library, Ireneusz Jakubczak’s book collection, library donations, English Philology in Silesia – history

